

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ



УДК:330.34:[330.341.1+330.322]:631/145 (045)

K. Voloshchuk, State Agrarian and Engineering University in Podilya,
G. Stadnyychuk

MECHANISMS TO ENSURE INNOVATION AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF AGRO-INDUSTRIES ENTERPRISES

Annotation. Innovative model of the national economy as a whole and its regional components provides a continuous conversion of modern science and technology in the new technologies, competitive products and services. To go to this model it is necessary to ensure recognition of the leading role of science, technology and education fields of social development, the development and implementation of national measures on the concentration of resources and efforts in priority areas of science and technology and economic development in an open market economy.

Determined that the innovative capacity - systematic combination of organizational, managerial and resource block innovation culture and to be active in certain internal and external factors of innovation climate for the effective implementation of innovative enterprise, which aims to meet the changing needs of both enterprise and society. Hence, it is functionally dependent on the presence or absence of factors of production, intellectual competencies and skills of management and staff of the degree of investment opportunities in achieving innovative technological change, environmental, economic, social or organizational in their rational use, taking into account the influence of the conditions of the external and internal environment.

The theoretical concept of the innovative features of investment, which includes innovative new capital assets and processes by investing capital investments in new or substantially improved equipment, facilities, production facilities, and the acquisition of intellectual property products: advanced technologies, patents and licenses.

The basis for innovation and investment policies and business procedures for selecting and implementing priorities should focus on their final socio-economic outcomes. In this regard, its supporting structure must be a system of goals, criteria for their achievement and decision rules that permeates all levels of the organizational system, the stages of the procedures and mechanisms.

Keywords: economy, intensification, investments, innovations, modernization, markets, stimuli, potential, priorities, mechanisms.

К.Б. Волощук, доктор економічних наук, професор ПДАТУ,

Г.П. Стаднійчук, начальник відділу фінансово-кредитного забезпечення, економіки, аналізу та прогнозування Департаменту агропромислового розвитку Хмельницької ОДА

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна модель розвитку національної економіки в цілому та її регіональних складових передбачає безперервну конвертацію сучасних досягнень науки і техніки в новітні технології, конкурентоспроможні товари і послуги. Для переходу на таку модель необхідно забезпечити визнання провідної ролі науково-технічної та освітньої сфер у суспільному розвитку, розробку і реалізацію заходів з концентрації національних ресурсів та зусиль на пріоритетних напрямках науково-технічного і господарського розвитку в умовах відкритої ринкової економіки.

Ключові слова: економіка, інтенсифікація, інвестиції, інновації, модернізація, ринки, стимули, потенціал, пріоритети, механізми.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Прискорення розвитку національної економіки можливе шляхом інтенсифікації інвестиційно-інноваційної діяльності, спрямованої на проведення модернізації виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, зменшення вразливості економіки України від зовнішніх негативних чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Гострота проблеми інноваційного розвитку підприємств підтверджується значною кількістю досліджень як західних (П. Друкер, М. Хаммер, Дж. Чампі, К. Маркхем, Р. Каплан, Д. Нортон, І. Массакі та ін.), так і вітчизняних науковців (В. Геєць, М. Ільчук, С. Ілляшенко, В. Іванов, П. Музика, М. Йохна, Н. Чухрай та ін.). Водночас у вітчизняній економічній науці та практиці функціонування агропромис-

лових підприємств ряд питань, пов'язаних з інноваційно-інвестиційною діяльністю агропромислових підприємств, залишаються невирішеними. З цією метою важливо вдосконалювати регуляторну політику, запроваджувати для підприємництва стимули, адекватні рівню цього завдання, в тому числі для малого і середнього бізнесу, сприяти комерціалізації науково-технічних досліджень і впровадження їх результатів у виробництво – тобто має бути забезпечено постійний зв'язок науки з інноваційним ринком та виробництвом, розвиток економіки.

Формулювання цілей статті. Власні кошти підприємства та організації необхідно спрямовувати у пріоритетні сфери економічної діяльності (енергетика, енергоефективність та енергозбереження; агропромисловий комплекс; розвиток інфраструктури та будівництво, машинобудування; інформація). Зміщення інвестиційних пріоритетів у часі та просторі дасть можливість у перспективі модернізувати економіку в цілому.

Зазначені пріоритети спрямовані на підвищення технологічного рівня виробництва шляхом ліквідації застарілого обладнання та введення в дію нових виробничих потужностей. Це забезпечить підтримку конкурентних позицій українських компаній на міжнародних ринках і одночасно стане запорукою стабільного розвитку реального сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вважаємо, що інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства можна визначити як сукупність умов, ресурсів і компетенції власників, працівників та спеціалістів, їх вміння генерувати і втілювати нововведення для задоволення потреб споживачів в процесі здійснення виробничо-економічної діяльності, досягнення місії і цілей організації. З іншої точки зору це функціонально залежна ступінь можливості інвестування досягнення інноваційних змін технологічного, еколого-економічного, соціального або організаційного характеру при їхньому раціональному використанні з врахуванням впливу умов зовнішнього і внутрішнього середовища. Отже, інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства – сукупність ресурсів та умов діяльності, знань, вмінь, практичних навиків, можливостей менеджменту і персоналу, що формують готовність і здатність організації до інноваційного розвитку.

Інноваційний потенціал підприємства може розглядатися як система взаємопов'язаних чинників і ресурсів, які відповідають умовам забезпечення постійної інноваційної діяльності підприємства у сфері пошуку, розробки й упровадження інноваційних продуктів і процесів. Зрозуміло, що така система буде орієнтована на розвиток інноваційної активності підприємства і визначатиме його спроможність (матеріальну, інтелектуальну, інформаційну, економічну тощо) щодо реалізації цілей інноваційної діяльності на основі постійного пошуку, використання і розвитку нових сфер і способів реалізації наявних і перспективних внутрішніх та ринкових можливостей. Зрозуміло, що інноваційна діяльність має шанси на успіх лише за наявності й узгодженої взаємодії ринкового потенціалу [спроможність ринку сприймати інновації] та інноваційного потенціалу як можливості втілення підприємством досягнень науки і техніки у конкретні товари, які здатні задовольняти потреби ринку і споживачів [1, с. 49]. Виходячи з важливості розвитку інноваційного потенціалу, для підприємств постає необхідність розгляду питань його формування та управління розвитком.

Підсумовуючи викладене вище, вважаємо за доцільне надати таке визначення інноваційного потенціалу підприємства – системна сукупність організаційно-управлінського і ресурсного та блоку інноваційної культури, що мають бути за певних діючих внутрішніх і зовнішніх чинників інноваційного клімату спрямовані на ефективну реалізацію інноваційної діяльності підприємства, метою якої є задоволення нових потреб як самого підприємства, так і суспільства в цілому. У цьому визначенні сконцентровано сукупність інноваційних складових, їхню цільову спрямованість, а також враховано чинник інноваційного середовища підприємств. Тому вважаємо його таким, що повніше розкриває сутність цієї економічної категорії.

Ключовим блоком інноваційного потенціалу є організаційно-управлінський, тобто здатність менеджменту підприємства мобілізувати і організувати свої потенційні можливості в єдину систему з метою отримання синергетичного ефекту для підприємств. До складу організаційно-управлінського блоку входять бізнес-процеси підприємства.

Бізнес-процеси підприємства включають виробничо-технологічні процеси, процеси маркетингу і логістики, бюджетування, управління підприємством, розвитку інноваційного потенціалу, а також способи взаємодії, координації, комунікації і ухвалення управлінських рішень в процесі впровадження інновацій. Ресурсний блок інноваційного потенціалу є свого роду «плацдармом» для його формування, управління та оцінки, розташований за ієрархією і відповідно до характеристики інноваційного потенціалу.

Ранжирування складових інноваційного потенціалу дозволяє виявити критичні чинники, які впливають на кінцевий результат управління. Але, крім наявних потенціалів, необхідною є наявність

ще одного блоку для ефективного розвитку інноваційного потенціалу, а саме: розвиненої інноваційної культури.

Інноваційна культура в структурі інноваційного потенціалу посідає важливе місце. Під інноваційною культурою слід розуміти міру сприйнятливості організації до нововведень, досвід впровадження нових проектів, політику менеджменту в області інновацій, відношення персоналу до новацій [2, с. 74]. Інноваційна культура підприємства має забезпечувати сприйняття персоналом нових ідей, готовність і здатність підтримувати та реалізовувати нововведення. Вона відображає ціннісну орієнтацію персоналу, яка закріплена знаннями, уміннями і навиками, а також мотивами і нормами поведінки. Необхідно відзначити, що інноваційна культура, як особлива форма загальної людської культури, породжує тісний взаємозв'язок з іншими її формами, насамперед, з правовою, управлінською і організаційною. Розвиток інноваційної культури є могутнім організаційно-управлінським і правовим імпульсом для функціонування механізму саморегулювання інноваційної діяльності з боку працівників на підприємстві, що породжує організацію, упорядкований процес з певною структурою відносин, правил поведінки і відповідальністю працівників.

Вагомою підсистемою інноваційно-інвестиційного потенціалу є його інвестиційний потенціал, що органічно співіснує з інноваційним потенціалом, взаємодоповнюючи один одного. Діалектика взаємодії інноваційного та інвестиційного потенціалів полягає в тому, що реалізація інвестиційного потенціалу здатна забезпечити перехід від економічного зростання до інтенсивного економічного розвитку лише за умови залучення та використання інноваційного потенціалу. У свою чергу, інноваційний процес, генерування новацій, трансфер інновацій економічно обґрунтовані та можливі лише за наявності інвестиційних ресурсів.

Таким чином, інвестиційний потенціал економіки – це система фінансових, трудових, технічних ресурсів, що забезпечують інвестиційну привабливість економіки та виражають здатність до інвестування з метою задоволення потреб розширеного відтворення.

Поеднання інноваційного та інвестиційного потенціалів має своїм наслідком формування інноваційно-інвестиційного потенціалу, що є фундаментальною основою забезпечення розширеного відтворення.

Виходячи з цього, слід зазначити, що найбільш точне поняття інноваційно-інвестиційного потенціалу, на нашу думку, може бути визначено у такий спосіб: це функціонально залежна від наявності чи відсутності факторів виробництва, інтелектуальних компетенцій та навиків менеджменту і персоналу ступінь можливості інвестування досягнення інноваційних змін технологічного, еколого-економічного, соціального або організаційного характеру при їхньому раціональному використанні з врахуванням впливу умов зовнішнього і внутрішнього середовища.

При цьому увага не зосереджувалася на розмежуванні поняття «інноваційно-інвестиційний потенціал» залежно від визначення рівня устрою певного суб'єкта господарювання. Змістовність наповнення більш вузьких визначень поняття «інноваційно-інвестиційний потенціал» (з погляду окремих суб'єктів господарювання) може бути розкрита шляхом уточнення, насамперед, можливості досягнення певним суб'єктом господарювання тих або інших змін технологічного, економічного, соціального або організаційного характеру.

З нашої точки зору основний зміст поняття «інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства» слід розглядати при інтегральному відображенні поточних і майбутніх інноваційно-інвестиційних можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага і, таким чином, максимально задовольняти корпоративні та суспільні інтереси і потреби споживачів.

Поточний потенціал – це можливість деякого суб'єкта господарювання виконати поставлене інноваційне завдання, використовуючи поточні тенденції розвитку ситуації щодо наявності/відсутності факторів виробництва. Зокрема, поточний інноваційний потенціал відрізняється від оперативного інноваційного потенціалу тим, що підприємство має поточні можливості залучити додаткові ресурси (розширити фактори виробництва) для здійснення певного інноваційного рішення;

Перспективний потенціал – це можливість суб'єкта господарювання до вирішення будь-яких інноваційних завдань на підставі розвитку факторів виробництва. Відрізняється від поточного тим, що підприємство має можливості для розвитку факторів виробництва на підставі впровадження поточних інноваційних рішень та залучення додаткових ресурсів за рахунок розвитку факторів виробництва [4, 5].

Інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у стані продуктивних сил і прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій [6].

Інноваційна діяльність здійснюється за такими напрямами:

- проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;
- розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології;
- розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;
- технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, нової продукції або впровадження нової технології.

Таким чином можна стверджувати, що інвестиційна діяльність корпоративних структур за ознакою впливу на відтворювальні результати може мати одну з трьох форм: просте відтворення, розширене та інноваційне відтворення. Отже, інвестиції на стадії постіндустріального розвитку мають бути інноваційно орієнтованими. Це дозволяє запропонувати теоретичну концепцію про інноваційну функцію інвестицій, яка передбачає інноваційне оновлення основних фондів і технологічних процесів шляхом вкладення капітальних інвестицій у нові або значно удосконалені обладнання, устаткування, виробничі комплекси, а також придбання продуктів інтелектуальної власності: прогресивних технологій, патентів, ліцензій.

Характерними рисами розвитку потенціалу підприємства, як економічної системи, є комплексність проблем і необхідність їхнього вивчення в єдності технічних, економічних, соціальних, психологічних, управлінських та інших аспектів; ускладнення розв'язуваних проблем і об'єктів; зростання кількості зв'язків між об'єктами; динамічність ситуацій, що змінюються; дефіцитність ресурсів; підвищення рівня стандартизації й автоматизації елементів виробничих і управлінських процесів; глобалізація конкуренції, виробництва, кооперації і т. д.; посилення ролі управлінського фактора.

Різні види інновацій та інвестицій знаходяться у відносно тісному взаємозв'язку. Систему взаємозв'язків зображено на рис. 1.

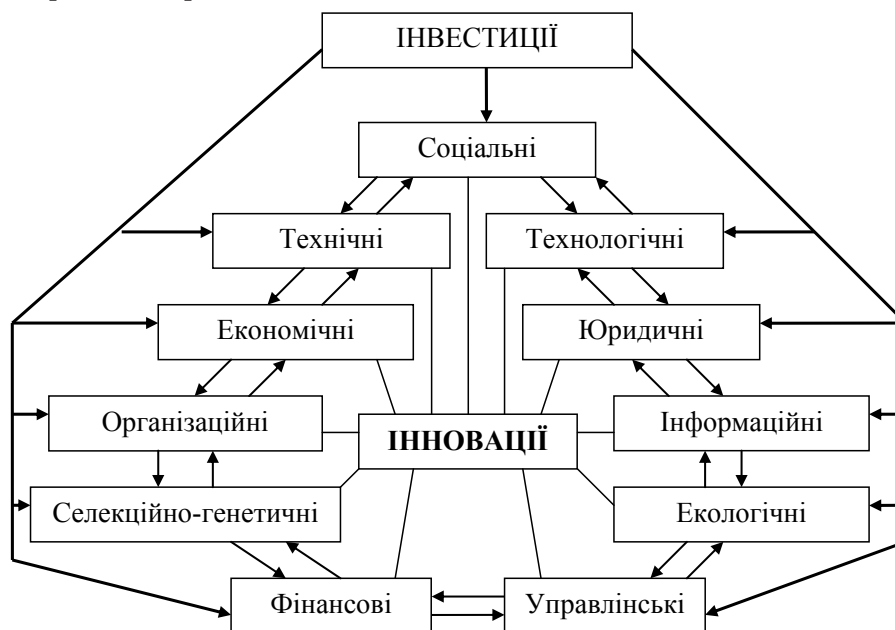


Рис. 1. Взаємозв'язок окремих видів інновацій та інвестицій

Джерело: власні дослідження.

Технічні, технологічні інновації, здійснюючи вплив на зміст виробничого процесу, зумовлюють відповідні організаційні інновації, які потребують нових змін в економічній сфері. Ці інновації створюють умови для позитивних змін у соціальних відносинах та процесах. Зрештою, усі інновації мають спиратися на юридичні підвалини, відповідні нормативно-законодавчі акти й достовірну інформацію, необхідну для прийняття своєчасних правильних інвестиційних рішень.

В якості довгострокових конкретизованих цілей підприємства на різних етапах можуть бути досягнення визначених норми і маси прибутку, зростання масштабів шляхом збільшення торгового обороту і частки контролюваного ринку, виробництво нової продукції, зміна зношеного і застарілого обладнання для зниження витрат виробництва, захист навколишнього середовища тощо.

При інвестиційній бездіяльності прибутковість вкладених засобів з часом знижується внаслідок морального і фізичного старіння виробничого апарату, погіршення організації виробництва тощо.

Пасивне інвестування передбачає підтримку незмінного рівня розвитку підприємства, призводить до відставання від середнього, по галузі, рівня і буде мати в майбутньому ті ж наслідки. Активна інвестиційна стратегія, що забезпечує зростання прибутковості до середньогалузевого рівня вкладень, припускає добір і реалізацію різного роду інноваційних проєктів, активну поведінку на ринку.

Ефективна, або випереджаюча, стратегія пов'язана вже з інноваціями, що реалізують принципово нові технологічні рішення, які відрізняються і значним ступенем ризику таких вкладень.

Формування інвестиційної стратегії підприємства здійснюється при перетині взаємних інтересів як самого підприємства, так і його потенційного стратегічного інвестора. А інвестиція являє собою особливий товар, що обертається на ринку. Тому можливість її одержання в тому або іншому вигляді часто залежить від розуміння й урахування взаємних інтересів партнерів, від уміння бачити об'єкт інвестування з позицій стратегічного інвестора й оцінювати його інвестиційну привабливість.

Основою інноваційно-інвестиційної політики підприємств і процедур вибору та реалізації пріоритетів повинна бути їх орієнтація на кінцеві соціально-економічні результати. У зв'язку з цим її несучою конструкцією повинна бути система цілей, критеріїв їх досягнення і правил прийняття рішень, яка пронизує всі рівні організаційної системи, етапи процедур і механізмів. Для реалізації цих і ряду інших вимог необхідно створити узгоджену за всіма рівнями і етапами методику формування інноваційно-інвестиційних пріоритетів підприємства, що являє собою конкретні правила прийняття рішень, які конструктивно реалізуються на основі певної аналітичної і початкової інформації. Основою цього узгодження повинна бути орієнтація на кінцеві результати і відповідні процедури оцінки впливу на ті чи інші варіанти рішень.

Отже, формування інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства – процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації і побудови певних організаційних форм для стабільного розвитку та ефективного відтворення. Проте, незважаючи на зазначене вище, в якості базових частин інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства доцільно обрати організаційну, під якою слід розуміти здатність окремого суб'єкта господарювання вирішувати поставлені завдання в оточенні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, що постійно змінюються та яка загалом враховує також такі частини інноваційного потенціалу як інформаційна та управлінська складові; фінансову, яка є базою для втілення прийнятих рішень та за своєю змістовністю включає до себе інвестиційні ресурси, визначення джерел фінансування нововведень; матеріально-технічну, яка узагальнює виробничі можливості щодо втілення інноваційних рішень; трудову, яка визначає наявність та здатність колективу працюючих виконати певне нововведення; вплив зовнішнього середовища, яке є вагомим чинником інноваційного розвитку. Ринкова складова інноваційного потенціалу агропромислового підприємства характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку господарюючого суб'єкта зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем [3, с. 97]. Крім того, потрібно враховувати властивості виробничі, екологічні, технологічні, інтелектуальні і соціальні.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства – це сукупність ресурсів та зовнішніх і внутрішніх умов підприємницької діяльності, інтелектуальних компетенцій, знань, вмінь, практичних навиків, досвіду менеджменту і персоналу, що формують готовність, здатність ефективного використання інноваційно-інвестиційних можливостей організації для задоволення потреб споживачів, інтересів власників і персоналу та досягнення місії і цілей організації.

Таким чином можна стверджувати, що формування інноваційно-інвестиційного потенціалу – процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови відповідних організаційних форм для стабільного розвитку та ефективного відтворення виробництва. Іншими словами, під інноваційно-інвестиційним потенціалом підприємства в сучасних умовах слід розуміти його максимальні можливості генерувати високу інноваційну активність, які проявляються в ефективному забезпеченні нових і майбутніх технологій, продуктів, процесів, послуг. Звідси оцінку інноваційного потенціалу пропонується проводити на предмет достатності у підприємства фінансово-економічних ресурсів для ефективного забезпечення не тільки стратегічної інноваційної, а й поточної виробничої діяльності.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2004. – 394 с.
2. Забарна Е.М. Інноваційно-інвестиційний фактор економічного розвитку України / Забарна Е.М. – О.: Ін-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України, 2006. – 304 с.
3. Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень: монографія / [за заг. ред. О.Г. Янкового]. – Одеса: Атлант, 2010. – 390 с.

4. Інноваційна діяльність в аграрній сфері / [П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило, М. Й. Малік та ін.] ; за ред. П. Т. Саблука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 704 с.
5. Інноваційно-інвестиційна діяльність як чинник стабілізації економіки держави та регіонів: колективна монографія у 2 т. / [за ред. А. В. Череп]. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2010. – Т. 2. – 312 с.
6. Інноваційно-інвестиційна модель розвитку національної економіки. – Програма інноваційно-інвестиційної діяльності запропонована Урядом у 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR101900.html

Аннотація. *Инновационная модель развития национальной экономики в целом и ее региональных составляющих предусматривает непрерывную конвертацию современных достижений науки и техники в новейшие технологии, конкурентоспособные товары и услуги. Для перехода на такую модель необходимо обеспечить признание ведущей роли научно-технической и образовательной сфер в общественном развитии, разработку и реализацию мероприятий по концентрации национальных ресурсов и усилий на приоритетных направлениях научно-технического и хозяйственного развития в условиях открытой рыночной экономики.*

Ключевые слова: *экономика, интенсификация, инвестиции, инновации, модернизация, рынки, стимулы, потенциал, приоритеты, механизмы.*